
TÜRKİYE İLE GÜRCİSTAN ARASINDAKİ DİŐ TİCARETİN SEKTÖREL ANALİZİ

Ali Rıza SANDALCILAR¹

Kezban AYRAN CİHAN²

Öz

Bu çalışmada Türkiye'nin Gürcistan pazarındaki rekabet gücü analiz edilmeye çalışılmış, iki ülke arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının (STA) rekabet gücüne etkileri üzerine odaklanılmıştır. Analizde Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması'na (SITC-3) ait veriler kullanılarak Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (AKÜ) hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, STA öncesi dönemde Türkiye, 2 ve 3 numaralı mal grupları hariç, diğer mal gruplarının tamamında rekabet üstünlüğüne sahip iken, bu durum STA sonrası dönemde devam ettirilememiştir. Türkiye'nin Gürcistan pazarında 1, 5, 6 ve 7 numaralı mal gruplarında avantajlı konumda olduğu; 0, 2, 3, 4, 8 ve 9 numaralı mal gruplarında ise dezavantajlı konumda olduğu analiz sonuçlarından elde edilebilmektedir. Ayrıca STA sonrası iki ülke arasındaki ticarete uzmanlaşmaya gidildiği görülmektedir. Ayrıntılı analizde ise SITC-3 basamak 2 verileri kullanılmış ve iki ülke arasında toplam 66 mal grubunun AKÜ endeks değerleri hesaplanmıştır. Buna göre, Türkiye'nin 43 adet mal grubunda Gürcistan'a karşı karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu; 23 adet mal grubunda ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Gürcistan, Ticaret, Serbest Ticaret Anlaşması, AKÜ

JEL Sınıflandırması: F13, F15, F19

THE SECTORAL ANALYSIS OF FOREIGN TRADE BETWEEN TURKEY AND GEORGIA

Abstract

This study aims to analyze the competitive capacity of Turkey in the Georgian market and focuses on the effects of Free Trade Agreement (FTA) signed between the two countries on competitive capacity. In the analysis, the Revealed Comparative Advantages Index (RCA) was calculated using data from the Standard International Trade Classification (SITC-3). Analysis results show that while Turkey had a competitive advantage in all product groups except those numbered 2 and 3 in the period before FTA, this advantage could not be kept after FTA. According to the results, Turkey has an advantage in the product groups numbered 1, 5, 6 and 7 while it has a disadvantage in the product groups numbered 0, 2, 3, 4, 8 and 9 in the Georgian market. It is also seen that the trade between these two countries became specialized after FTA. In the detailed analysis, SITC-3 step 2 data were used and the RCA index values of a total of 66 product groups between the two countries were calculated. Accordingly, it was determined that Turkey has a comparative advantage in 43 product classes and does not have a comparative advantage in 23 product groups against Georgia.

Keywords: Turkey, Georgia, Trade, Free Trade Agreement, RCA

JEL Classification: F13, F15, F19

¹ Doç.Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, aliriza.sandalcilar@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9185-6968

² Arş.Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fındıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, kezban.cihan@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7700-7505

1. Giriş

Dünya tarihinde yaşanan birçok olay ülkeler arasında uluslararası ticaretin gelişmesine imkân sağlamıştır. Ülkelerin coğrafi, ekonomik, kültürel vb. konularda birbirinden farklı özelliklere sahip olması ülkeler arası ticareti hem gerekli kılmakta hem de kolaylaştırmaktadır. Örneğin, coğrafi olarak petrol ve doğal gaz gibi kaynaklara sahip olmayan bir ülke başka bir ülkeden bu kaynakları satın almak durumunda kalmaktadır. Aynı şekilde tüm ülkeler eğer bir ürünü üretmek için gerekli kaynaklara sahip olsalar bile, yine de söz konusu ürünü diğer ülkelerden satın almayı tercih edebilirler. Çünkü bir ürünün üretimini ülke içinde yapmak, diğer ülkelerden o ürünü satın almaya göre daha maliyetli olabilir.

Uluslararası ticaretin gelişmesini sağlayan faktörlerden biri de her ülkenin sahip olduğu kendine özgü özelliklerdir. Şöyle ki ülkelerin sahip olduğu doğal kaynaklar, işgücü, bulunduğu coğrafi konum vb. özellikler bir ürünün yurt içinde mi üretileceğini yoksa yurt dışından mı satın alınacağını belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. Her ülke avantajlı olduğu ürünleri diğer ülkelere satarak, dezavantajlı olduğu ürünleri ise o ürünlerde avantajlı olan ülkelere satın alarak ticaretinin geliştirilmesine çalışmaktadır.

Hem klasik dış ticaret teorilerinde hem de yeni dış ticaret teorilerinde serbest dış ticaretin gelişimi ile ülkelerin uzmanlaşma düzeylerini artırabilecekleri ve refahlarını yükseltebilecekleri ifade edilmektedir. Bir diğer ifadeyle ülkeler çeşitli şekillerde üstünlük elde ettiği ürünlerde uzmanlaşma sağlayarak küresel rekabetle başa çıkmakta bu sayede dış ticaret ile toplum refahını artırabilmektedir (Seyidoğlu, 2017).

Uluslararası ticaret, ülkeler arasında yapılan ikili veya çok taraflı yasal düzenlemelerle geliştirilebilmektedir. Bu tür girişimlerde asıl amaç ülkeler arasında ekonomik birliklerin oluşturulmasıdır. Bu bağlamda uluslararası ekonomik düzende önem arz eden süreçlerden biri de "Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA)"dır. STA ile üye ülkeler arasında mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını sağlayacak ortak bir piyasanın oluşturulması amaçlanmaktadır (Sandalcılar ve Erdoğan, 2017:10). Bir diğer ifadeyle üye ülkelerin refah seviyeleri STA'lar ile artırılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de çeşitli ülkelerle yaptığı STA'larla, dış ticareti kolaylaştırarak refah seviyesini yükseltmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Türkiye ile çeşitli ülkeler arasında 2017 yılına kadar 34 adet STA imzalanmıştır. Ancak Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleriyle yapılmış 11 adet STA 2004 yılında kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Bu STA'ların ortadan kalkmasının sebebi ise ülkelerin Avrupa Birliği'ne üye olmaları olmuştur. Yürürlükte olan 21 STA'nın imzalandığı ülkeler; EFTA, İsrail, Makedonya, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Moritüs, Güney Kore, Malezya, Moldova, Faroe Adaları ve Singapur'dur. Öte yandan Lübnan ve Kosova ile yapılan anlaşmalar da iç onay süreçlerinin tamamlanması ile yürürlüğe girecektir (EB, 2017).

Bu çalışmada Türkiye ile Gürcistan arasındaki ticaretin sektörel analizi yapılmaya çalışılmaktadır. Çalışmada iki ülke arasında STA'nın oluşturulduğu 2007 yılı öncesi ve sonrası veriler ele alınarak zaman içerisinde hangi mal gruplarında karşılaştırmalı üstünlüklerin elde edildiği veya karşılaştırmalı üstünlüklerin kaybedildiği analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bir diğer ifadeyle, bu çalışmanın amacı Türkiye'nin sınır komşusu olan Gürcistan ile imzalanan STA'nın Türkiye'nin karşılıklı ticarete rekabet gücünü nasıl etkilediğini araştırmaktır. Mevcut literatürde, Türkiye ve Gürcistan ticaretinin mal grupları bazında ayrıntılı analizine ilişkin çalışmaların yetersiz olması nedeni ile bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Türkiye'nin Gürcistan İle Dış Ticareti

Türkiye-Gürcistan arasındaki STA 21 Kasım 2007 tarihinde Tiflis'te imzalanmış, 24 Eylül 2008 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (RG, 2008). Anlaşma ile, belirlenmiş mal gruplarında iki ülke arasındaki ticaretin kısmen veya tamamen serbestleştirilmesi amaçlanmıştır. Tablo 1'de iki ülkeye ait nüfus, yüzölçüm, GDP ve dış ticaret verileri yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye ve Gürcistan'a Ait Temel Veriler (2016)

	Türkiye	Gürcistan
Nüfus (Milyon Kişi)	79,51	3,72
Yüzölçümü (Bin km ²)	785,4	69,7
GDP (Reel, Milyar ABD Doları)	863,71	14,38
GDP Artış (Yıllık %)	3,2	2,8
Toplam İhracat (% GDP)	22	44
Toplam İthalat (% GDP)	25	59

Kaynak: WB, 2017

Gürcistan, yüzölçümü, nüfusu ve milli gelir düzeyi bakımından Türkiye'ye kıyasla oldukça küçük bir ülkedir. Ayrıca, Türkiye'nin Gürcistan'dan daha büyük bir pazara sahip olduğu; Gürcistan ekonomisinin ise daha dışa açık bir yapıya sahip olduğu tablo verilerinden anlaşılmaktadır. Türkiye, 1991 yılında Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımış ve 1992 yılında her iki ülkede büyükelçilikler açılmıştır. 2008 yılında resmîyet kazanan STA'dan sonra Türkiye, Gürcistan'a en çok doğrudan yatırım yapan ve Gürcistan'ın en büyük ticari ortağı olan ülke konumundadır. Ayrıca 2011 yılında yürürlüğe giren bir protokol sayesinde Türkiye ve Gürcistan vatandaşları iki ülke arasında sadece kimlik belgeleri ile seyahat edebilmektedirler (MFA, 2018)

Tablo 2: Türkiye - Gürcistan Dış Ticaret Verileri (Milyon ABD Doları)

Yıllar	Türkiye'nin Toplam İhracatı	Türkiye'nin Toplam İthalatı	Türkiye'nin Gürcistan'a İhracatı	Türkiye'nin Toplam İhracatında Gürcistan'ın Payı (%)	Türkiye'nin Gürcistan'dan İthalatı	Türkiye'nin Toplam İthalatında Gürcistan'ın Payı (%)
1998	26974	45921	164	0.61	91	0.20
1999	26587	40671	114	0.43	93	0.23
2000	27775	54503	132	0.47	155	0.28
2001	31334	41399	144	0.46	127	0.31
2002	36059	51554	103	0.29	138	0.27
2003	47253	69340	155	0.33	269	0.39
2004	63167	97540	200	0.32	300	0.31
2005	73476	116774	272	0.37	290	0.25
2006	85535	139576	408	0.48	345	0.25
2007	107272	170063	646	0.60	290	0.17
2008	132027	201964	998	0.76	525	0.26
2009	102143	140928	763	0.75	285	0.20
2010	113883	185544	769	0.68	291	0.16
2011	134907	240842	1092	0.81	314	0.13
2012	152462	236545	1253	0.82	180	0.08
2013	151803	251661	1246	0.82	202	0.08
2014	157610	242177	1444	0.92	233	0.10
2015	143839	207234	1109	0.77	223	0.11
2016	142530	198618	1177	0.83	212	0.11
2017	156994	233804	1209	0.77	215	0.09

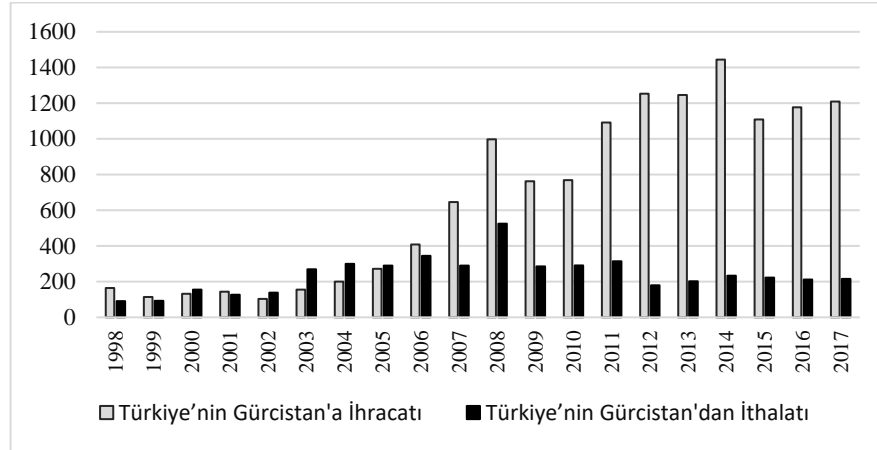
Kaynak: TÜİK Veritabanı, (www.tuik.gov.tr)

Tablo 2'de Türkiye'nin Gürcistan'la olan ticaretinin verileri yer almaktadır. Buna göre, 1998 yılında Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatı 164 milyon ABD Doları iken bu rakam STA'nın imzaladığı 2007 yılında 646 milyon ABD Dolarına, 2017 yılında ise 1209 milyon ABD Dolarına ulaşmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin Gürcistan'dan ithalatı ise sırasıyla 91 milyon ABD Doları, 290 milyon ABD Doları ve 215 milyon ABD Doları olmuştur. Yıllar itibarıyla hem ihracatta hem de ithalatta bir artışın olduğu tablo verilerinden anlaşılmaktadır. Tablodan çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise belirtilen

dönemde Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatının ithalatına kıyasla daha fazla artış göstermiş olduğudur. 2017 yılı verilerine göre Türkiye'nin toplam ihracatı içinde Gürcistan'ın payı %0,77 olurken ithalatının payı ise % 0,09'dur.

Grafik 1'de, iki ülke arasındaki ticaret sütun grafik halinde gösterilmiştir. STA'nın imzalandığı 2007 yılı sonrası Türkiye'nin ithalatında bir azalma olduğu, ihracatında ise büyük bir artışın olduğu görülmektedir.

Grafik 1: Türkiye - Gürcistan Dış Ticareti (ABD Doları)



Kaynak: TÜİK Veritabanı, (www.tuik.gov.tr)

3. Literatür Araştırması

ABD ve Japonya ekonomilerinin dış ticarete karşılaştırmalı üstünlüklerini araştırmak üzere 1967-1983 dönemine ait veriler ile Balassa endeksini ve Net Ticaret endeksini hesaplayan Balassa ve Noland (1989), 57 temel mal, 167 imalat sanayi ürünü ve 20 ileri teknoloji ürünü gruplarını ele alarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda ABD'nin nitelikli emek yoğun ürünlerde üstünlüğe sahipken Japonya'nın üstünlüğünün nitelikli emek yoğun ürünlere doğru gelişme gösterdiği ortaya koyulmuştur. İleri teknoloji ürün grubunda yapılan analiz sonucunda ise hem ABD'nin hem de Japonya'nın bu grupta üstünlük seviyelerini artırdıkları görülmüştür.

Fertö ve Hubbard (2003), Macaristan'ın 1991 yılında AB'ye üye olmasından sonra AB pazarında rekabet gücünün gelişimini analiz etmiştir. Bu amaçla 1992-1998 dönemine ilişkin tarım sektörünü temsilen SITC basamak 4 mal sınıflandırmasını kullanmışlardır. Analizler AKÜ endeksi hesaplanarak gerçekleştirilmiştir. Sonuçta; canlı hayvanlar, et, hububat, sebzeler ve meyve, şeker, içecekler, yağlı tohumlar, mantar ve odun, hayvansal ve bitkisel maddeler, yağlar ve katı yağlar ürün gruplarında üstünlüğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Macaristan ekonomisinin AB'ye üyeliği ile beraber bir geçiş süreci yaşamasına rağmen üstünlük seviyelerinde çok fazla değişiklik olmadığı ifade edilmiştir.

Çin ve Hindistan'ın küresel rekabet gücünü araştıran Amita vd. (2005), 2000-2003 dönemi için HS 2 ürün sınıflandırmasına göre karşılaştırmalı üstünlük katsayılarını hesaplamışlardır. Buna göre Hindistan'ın en yüksek üstünlüğün organik kimyasal ürünlerde olduğu daha sonra pamuk ve buna bağlı olarak hazır giyim ürünleri ile nükleer reaktörler ve demir-çelik sektörü ürünlerde olduğu ifade edilmiştir. Çin'in ise en fazla elektronik ürünlerde, daha sonra organik ve inorganik kimyasal ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ifade edilmiştir.

Kutlu ve Rasim (2005), Türkiye'nin İslam ülkelerine göre rekabet gücünü sektörleri tarım, madencilik, sanayi ve diğer sektörler olarak gruplandırarak incelemiştir. 1996-2004 döneminin analiz edildiği bu çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'nin mobilya sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ancak 2002 yılından sonra rekabet gücünün azaldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye-Suriye dış ticaretinde ülkelerin rekabet üstünlüklerini AKÜ endeksi ile belirlemeye çalışan Sandalcılar (2011), SITC ve BEC ürün sınıflandırmalarını ele almıştır. Çalışmada BEC sınıflandırmasına göre Türkiye-Suriye dış ticareti genel olarak incelenmiş ve 2000-2009 dönemine ilişkin SITC Rev-3 ürün sınıflandırmasında 1 ve 2 basamaklı ürün listeleri için AKÜ değerleri hesaplanmıştır. Buna göre Türkiye'nin 2 numaralı mal grubu (Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler) hariç diğer ürün gruplarında üstünlük elde ettiği ortaya koyulmuştur.

Kalaycı (2013), Türkiye ile Rusya'nın ticari ilişkilerini ele aldığı çalışmasında 2005-2010 dönemi AKÜ endeksi ile analizlerinin gerçekleştirmiştir. Hesaplamalar sonucunda Türkiye'nin en fazla kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşyalar, ayakkabılar ve aksesuarları, meyve ve sebzeler ile giyim eşyalarında üstünlük sahibi olduğu, petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar taş kömürü, kok kömürü ve briket kömürü, hayvanlar için gıda maddeleri ve mineral kimyasal gübrelerde dezavantajlı olduğu tespit edilmiştir.

Erkekoğlu vd. (2014) mobilya sektöründe Kayseri ilinin Türkiye ve dünya açısından karşılaştırmalı üstünlüğünü AKÜ endeksini kullanarak araştırmışlardır. 2002-2012 dönemini kapsayan çalışma sonuçlarına göre Kayseri ilinin mobilya sektörü ihracatında hem Türkiye hem de dünyaya göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fakat bu üstünlüğün zamanla azalma seyrini izlediği ortaya koyulmuştur.

Türkiye ve Çin'in sektörel rekabet gücünü karşılaştıran Şahin ve Dilek (2016), SITC Rev-3'e 51, 52, 57, 58, 65, 75, 76, 77 ve 84 mal grupları için 2000-2013 dönemi verileri ile Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi hesaplamıştır. Analiz sonunda tekstil-hazır giyim endüstrisinde her iki ülkenin de rekabet gücü yüksekken kimyasal ürün endüstrisinde her iki ülkenin de rekabet gücünün düşük olduğu ve elektrik elektronik endüstrisinde Çin'in rekabet gücünün daha yüksek olduğu görülmüştür.

SITC Rev-3 sınıflandırmasına göre Türkiye'nin tarımsal ürün grupları ihracatını açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük analizinden türetilen nispi ihracat avantajı endeksi ile araştıran Sarıçoban ve Kösekahyaoğlu (2017), 1996-2015 dönemi tarımsal ürün ihracatı verilerini ele almıştır. Analiz ile Türkiye'nin "Buğday ve Mahlut Unu" ve "Yaprak Tütün" tarımsal ürün gruplarında en yüksek üstünlüğe sahip olduğu, "Pamuk, Linter Pamuğu ve Pamuk Döküntüleri" ve "Sentetik Flament Demetleri ve Sentetik Devamlı Lifler" tarımsal hammadde ürün gruplarında orta üstünlüğe sahip olduğu, "Arpa" yiyecek grubunda ilk dönemler yüksek üstünlüğe sahipken son dönemlerde üstünlüğünü kaybettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Toplamda tarımsal ürün gruplarının %11'inde güçlü üstün, %15'inde orta üstün olduğu, %11'inde zayıf üstün ve %64'ünde üstünlüğünün olmadığı görülmüştür.

Bashimov (2018), Türkiye ile İran arasındaki ticareti 2000-2015 dönemi verileri ile sektörel yoğunlaşma, endüstri içi ticaret ve karşılaştırmalı üstünlükleri ele alarak araştırmıştır. Bu amaçla Gini-Hirschman, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Grubel-Lloyd endekslerini kullanmıştır. Çalışma ile Türkiye-İran dış ticaretinde endüstri içi ticaret düzeyinin azaldığı ve Türkiye'nin İran'a gerçekleştirdiği ihracatta sektörel yoğunlaşma düzeyinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan Balassa'nın AKÜ endeksine göre Türkiye "mineral yakıtlar ve mineral yalar" ve "deriler, köseleler ve postlar" ürün gruplarında dezavantajlı, "bitkisel ürünler", "cam ve cam eşyalar", "tekstil ürünleri" gibi emek yoğun ürünlerde avantajlı bir konumda olduğu ortaya koyulmuştur.

4. Türkiye'nin Gürcistan'la Olan Rekabet Gücünün Analizi

4.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ)

Rekabet gücü terimi, herhangi bir endüstrinin veya endüstrideki bir ürünün rekabet edebilecek bir verimlilik noktasına ulaşması ve bunu devam ettirebilmesi durumunu ifade etmektedir. Rekabet edebilecek verimlilik noktasından kasıt ise rakipleri ile en az aynı düzeyde veya daha fazla

verimliliğe ulaşılması ve rakiplere göre daha düşük maliyetlerle üretim yapabilme ve pazarlayabilme yeteneğidir (Markusen, 1992).

Ülkeler arasında ticaret gerçekleşikten sonra elde edilen verileri analiz ederek ülkelerin ticaretle ilgili durumlarının ne olduğu, başka bir ifade ile rekabet edebilir olup olmadıkları hakkında bilgi sahibi olunurken, gelecekle ilgili çıkarımlar yapılabilmektedir. Bu analizlerden bir tanesi "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: AKÜ" (Revealed Comparative Advantage: RCA) olarak bilinen Balassa endeksidir.

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ilk olarak Liesner (1958) tarafından ele alınsa da Balassa (1965)'nin çalışması ile literatürde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Balassa endeksi olarak bilinen bu analizde gerçekleşen ticaret verileri ile endeks hesaplanırken ülkelerin göreceli üstünlükleri ortaya konmakta ancak üstünlüğün nedenleri açıklanamamaktadır (Seymen, 2009).

Balassa, "t" döneminde "j" ülkesinin "k" ürünü ihracatındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ_{jk}) katsayısını aşağıdaki gibi hesaplamıştır. "w" dünya ihracatını ifade etmek üzere endeksin payı t döneminde k ürününün ulusal ihracattaki payını, endeksin paydası ise t döneminde j ülkesinde k ürününün dünya ihracatındaki payını göstermektedir. (Balassa, 1965).

$$AKÜ_{jk} = \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w} \quad (1)$$

Yukarıdaki eşitlikte AKÜ değerinin 1'den büyük olması (AKÜ_{jk} > 1) o ülkenin incelenen ürün grubunda veya sektörde uzmanlaşma sağladığı, avantajlı bir konum elde ettiği anlamına gelmektedir (Bojnc ve Fertö, 2006).

Aşağıdaki şekilde ifade edilen endeks Balassa (1977) tarafından geliştirilen ve hesaplama ithalat rakamlarını da dahil ederek uzmanlaşma seviyesini veren bir endekstir. Bu endeks sayesinde bir ülkenin herhangi bir mal grubunda veya sektörde genel olarak rekabet avantajını göstermesinin yanında ülkeler arasında karşılaştırma yaparken de yaygın olarak kullanılmaktadır.

$$AKÜ_{jk} = \ln \left[\frac{X_{kt}^j / X_t^j}{M_{kt}^j / M_t^j} \right] \quad (2)$$

Yukarıdaki eşitlik Balassa Endeksi kapsamında ihracat-ithalat Oranı Endeksi olarak da literatürde yer almaktadır (Sarıçoban ve Kösekahyaoglu, 2017). Endeks hesaplandığında elde edilen değerlerin ne anlama geldiği aşağıda belirtilmiştir (Kafalı vd., 2006; Sandalcılar, 2011).

Tablo 3: AKÜ Endeks Sonucuna Göre Rekabet Gücünün Yorumlanması

Ln AKÜ	>	0,5	Mal Grubunun (Sektörün) Rekabet Gücü Yüksek
Ln AKÜ	<	-0,5	Mal Grubunun (Sektörün) Rekabet Gücü Düşük
0,5	>	Ln AKÜ >	Karşılaştırmalı Üstünlük Marjinal Sınırlar Arasında

Tablo 3'te gösterildiği gibi 0,5 ve -0,5 değerler sınır değerler olarak belirtilmiştir. Bu sınırların üstünde olmak rekabet gücünün yüksek olduğunu, altında olmak ise rekabet gücünün düşük olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada da hesaplanan AKÜ endeks sonuçları bu değerler dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Dış ticarete konu olan çok sayıda mal/mal grubu bulunurken ayrıca birçok ülke ile ticari ilişki içinde olunabilmektedir. Bu durumda her bir ülkede her bir malın tanımlamasını kolaylaştırmak adına çeşitli mal sınıflandırmaları geliştirilmiştir. Bu sayede tüm uluslararası alanda tüm ürünler belirli standartlar çerçevesinde sınıflandırılarak oluşabilecek olumsuz durumların önüne geçilmiştir. Bu çalışmada Türkiye-Gürcistan dış ticaret verileri Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (SITC) Versiyon-3 ve 1 ile 2 basamaklı mal sınıflaması baz alınarak incelenmiştir.

SITC sınıflaması 1951 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından oluşturulmuştur. Zaman içinde dış ticaretin genişlemesi, mevcut ürünlerin gelişmesi yeni ürünlerin ortaya çıkması ile ilk halinden sonra değişik tarihlerde 3 kez güncellenmiştir. 3'üncü güncelleştirme 1988 yılında gerçekleştirilmiştir ve 2018 tarihi itibari ile de bu versiyonu kullanılmaktadır. Sınıflamanın yapısı incelendiğinde 5 basamaklı bir yapıdan oluştuğu görülmektedir. Bunlar; 1. Seviye (0'dan 9'a kadar) tek haneli 10 adet ana mal grubu; 2. Seviyede 2 haneli 67 adet alt mal grubu; 3. Seviyede 3 haneli 261 adet alt mal grubu; 4. Seviyede 4 haneli 1033 adet alt mal grubu ve 5. Seviyede 5 haneli rakamlarla kodlanmış 2822 adet mal grubudur (TÜİK, 2018). Tablo 4'de SITC-3 basamak 1 ana mal sınıflandırması yer almaktadır.

Tablo 4: SITC-3'e Göre 1 Basamaklı Mal Sınıflandırması

0	Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri
1	İçki ve Tütün
2	Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler
3	Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler
4	Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar
5	Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Ürünleri
6	Başlıca Sınıflara Ayrılan İşlenmiş Mallar
7	Makineler ve Taşıt Araçları
8	Çeşitli Mamul Eşya
9	SITC'de Sınıflandırılmamış Eşyalar

Kaynak: TÜİK, 2018

4.2. Elde Edilen Bulgular

Rekabet gücünün analizinde SITC-3 mal sınıflandırmasına göre 1 basamaklı ve 2 basamaklı verilen kullanılmıştır. Türkiye'nin Gürcistan karşısında rekabet üstünlüğünü araştırmak üzere 2001-2008 dönemi ve 2009-2016 dönemi verileri TÜİK veri tabanından ABD Doları cinsinden elde edilmiş ve yıllar itibarıyla iki ülke arasındaki AKÜ endeksleri ayrı ayrı hesaplanarak, elde edilen sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 5: 2001-2008 Dönemi Türkiye'nin Gürcistan Karşısında Rekabet Gücü (AKÜ Endeksi)

Mal Grupları	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0- Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	5.70	6.28	4.24	4.62	3.37	3.74	2.75	2.15
1- İçki ve tütün	MÜ	MÜ	MÜ	3.26	2.58	2.76	4.96	3.90
2- Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler	-5.74	-3.89	-6.06	-3.44	-3.54	-3.55	-3.02	-3.53
3- Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler	-4.95	-2.60	-3.77	-3.03	-3.21	-3.37	-0.95	-0.72
4- Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar	MÜ	MÜ	MÜ	2.10	0.93	MÜ	1.26	2.08
5- Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri	3.69	1.74	2.87	1.24	3.56	3.03	4.61	2.69
6- Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	0.74	0.70	0.61	0.10	0.57	0.87	1.84	1.37
7- Makinalar ve ulaştırma araçları	1.67	2.84	3.09	2.05	3.36	2.59	4.07	3.24
8- Çeşitli mamul eşya	3.26	3.45	4.46	3.63	2.58	2.56	2.68	2.31
9- SITC'da sınıflandırılmamış eşyalar	MÜ	4.86	3.18	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ

Not: MÜ; Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur.)

Yukarıda açıklandığı gibi AKÜ endeksinin 0.5'ten büyük olması "rekabet gücünün yüksek olduğunu", -0.5'ten küçük olması ise "rekabet gücünün düşük olduğunu" ifade etmektedir. Tablo 5'deki değerler incelendiğinde en fazla üstünlüğün 9 numaralı mal grubunda olduğu görülmektedir. Şöyle ki 2002 ve 2003 yılları hariç bu mal grubundan Gürcistan'dan hiç ithalat yapılmamıştır. Aynı şekilde 1 ve 4 numaralı mal gruplarında da Gürcistan'dan hiç ithalat yapılmayan yıllar olmuştur ve diğer yıllarda da üstünlükler oldukça yüksek gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 2 ve 3 numaralı mal gruplarında ise Türkiye dezavantajlı konumda olduğu görülmektedir. Özetle, 2001-2002 döneminde SITC-3 basamak 1 sınıflandırmasına göre Türkiye 2 ve 3 numaralı mal grupları hariç diğer mal gruplarında rekabet gücünün yüksek değerlerde gerçekleştiği sonucuna varılabilmektedir.

Tablo 6: 2009-2016 Dönemi Türkiye'nin Gürcistan Karşısında Rekabet Gücü (AKÜ Endeksi)

Mal Grupları	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
0- Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	0.93	0.42	0.90	1.39	0.20	0.26	-0.69	-0.36
1- İçki ve tütün	2.47	2.49	1.01	1.24	1.32	0.59	0.88	1.22
2- Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler	-4.42	-4.33	-3.77	-2.92	-1.33	-0.98	-1.62	-0.93
3- Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler	-1.10	-2.75	-2.83	-2.67	-1.53	-1.92	-2.37	-1.46
4- Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar	2.66	-2.35	-1.81	-2.22	-3.79	-3.66	-3.70	-4.05
5- Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri	1.69	0.31	0.83	1.59	0.14	-0.10	1.03	1.28
6- Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	-0.44	0.51	0.34	1.08	0.58	0.71	0.51	0.65
7- Makinalar ve ulaştırma araçları	1.73	2.10	1.79	2.82	3.53	3.94	3.36	1.12
8- Çeşitli mamul eşya	0.72	-0.09	0.40	0.17	0.05	-0.04	-0.32	-0.29
9- SITC' de sınıflandırılmamış eşyalar	MÜ	MÜ	MÜ	-3.21	-2.80	-1.07	-3.14	-2.46

Not: MÜ; Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur.)

Tablo 6'da 2009-2016 dönemi Türkiye'nin Gürcistan pazarındaki rekabet gücünü ölçmek üzere hesaplanan AKÜ endeksi değerleri yer almaktadır. Tabloda, ilk olarak 2001-2008 dönemine göre endeks değerlerindeki bir düşüşün olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, 0, 1, 5, 6 ve 7 mal gruplarında genel olarak rekabet üstünlüğünün olduğu görülse de üstünlüklerin derecelerinde bir önceki döneme göre bir azalmanın meydana geldiği tespit edilebilmektedir. Bununla beraber, 2 ve 3 numaralı mal gruplarında ise dezavantajlılık durumu bu dönemde de devam etmektedir. Bu dönemde Türkiye'nin rekabet gücü en fazla 1 ile 7 numaralı mal gruplarında meydana geldiği görülmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında Türkiye-Gürcistan arasındaki rekabet gücü analizi SITC-3 basamak 2 verileri kullanılarak daha ayrıntılı şekilde yapılmaktadır. Tüm 2 basamaklı mal grupları için AKÜ değerleri hesaplanırken 2001-2008 ve 2009-2016 dönemleri ayrı ayrı olarak ele alınmıştır. İki ülke arasında oluşturulmuş STA'nın zaman içerisinde rekabet gücü üzerinde oluşturduğu etki bu sayede analiz edilmiştir.

Tablo 7: SITC-3 Mal Sınıflandırması 0 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
0	5.70	6.28	4.24	4.62	3.37	3.74	2.75	2.15	0.93	0.42	0.90	1.39	0.20	0.26	-0.69	-0.36
00	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	2.23	KTY	MÜ	MÜ	MÜ	4.15	6.26	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
01	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	3.22	KTY	MÜ	2.65	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	4.45	5.30	8.62
02	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
03	ÜY	MÜ	ÜY	-3.68	ÜY	ÜY	-4.91	-7.28	-4.44	-5.66	-3.66	-3.69	-0.40	-1.42	-2.44	-1.45
04	MÜ	ÜY	MÜ	MÜ	4.94	MÜ	MÜ	MÜ	5.78	MÜ	MÜ	MÜ	3.56	5.91	3.24	5.88
05	5.28	KTY	MÜ	8.15	MÜ	MÜ	MÜ	6.61	4.26	MÜ	4.78	4.77	2.46	4.09	2.79	3.89
06	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	7.08	4.52	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
07	MÜ	MÜ	MÜ	6.57	5.00	5.31	MÜ	MÜ	1.26	0.41	2.62	0.07	-0.04	-0.04	-0.86	-0.07
08	MÜ	KTY	MÜ	0.96	-0.06	MÜ	-0.99	-0.61	-1.06	-2.79	-2.32	-0.99	-2.62	-1.94	-3.95	-4.56
09	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	6.38	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 7'ye göre, 2001-2008 döneminde Türkiye, 02 (Süt ve süt ürünleri), 06 (Şeker, şeker ürünleri ve bal) ve 09 (Çeşitli yenilebilir ürünler) gruplarında hiç ithalat yapmamıştır. 00 (Canlı hayvanlar) ve 01 (Et ve et ürünleri) mal gruplarında birçok yılda ithalat gerçekleşirken, diğer yıllarda da endeks değeri oldukça yüksek çıkmıştır. Buna karşın, 03 (Balıklar ve diğer deniz ürünleri) grubunda üstünlüğün olmadığı görülmüştür. 2009-2016 döneminde endeks değerleri benzer bir seyir izlemiştir. 02 (Süt ve süt ürünleri) grubunda hiç ithalat gerçekleştirilmemiş; 00, 01, 06 ve 09 gruplarında yüksek üstünlük değerine sahip olunmuştur. 03 (Balıklar ve diğer deniz ürünleri) ve 08 (Hayvanlar için gıda maddeleri) numaralı mal gruplarında ise Türkiye'nin rekabet üstünlüğü söz konusu değildir.

Tablo 8: SITC-3 Mal Sınıflandırması 1 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	MÜ	MÜ	MÜ	3.26	2.58	2.76	4.96	3.90	2.47	2.49	1.01	1.24	1.32	0.59	0.88	1.22
11	MÜ	MÜ	MÜ	3.20	2.58	2.76	4.67	3.84	2.30	2.45	2.09	1.04	1.32	0.60	0.53	0.49
12	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	ÜY	ÜY	6.33	4.18	4.06	MÜ	MÜ	6.13	ÜY	ÜY	MÜ	MÜ

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur)

Tablo 8'deki değerler incelendiğinde 11 (İçkiler) numaralı mal grubunda Türkiye'nin avantajlı bir konumda olduğu; 12 (Tütün ve tütün mamulleri) numaralı mal grubunda ise her iki dönemde de çoğu yıllarda mutlak üstünlüğe sahip olunurken bazı yıllarda hiç ihracat yapılmadığı görülmektedir. Şöyle ki 12 numaralı mal grubunda iki ülke arasında istikrarlı bir ticaretin oluşmadığı sonucuna bu değerlerden varılabilir.

Tablo 9: SITC-3 Mal Sınıflandırması 2 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
2	-5.74	-3.89	-6.06	-3.44	-3.54	-3.55	-3.02	-3.53	-4.42	-4.33	-3.77	-2.92	-1.33	-0.98	-1.62	-0.93
21	MÜ	ÜY	KTY	ÜY	MÜ	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	-6.78	-5.63	ÜY	-5.82	ÜY	-4.91	-6.47
22	ÜY	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-2.86	-8.17	-6.19	MÜ	MÜ	2.19	MÜ	MÜ	-3.22
23	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-3.05	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	0.99	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
24	MÜ	-5.89	-1.92	-2.36	MÜ	-2.95	-1.95	1.98	-2.68	-2.05	-2.25	-2.51	-2.35	-2.51	-3.12	-2.12
25	-7.35	-0.67	ÜY	KTY	MÜ	KTY	-0.81	MÜ	0.70	-2.51	-1.99	-7.53	ÜY	-5.16	-5.86	-6.16
26	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-0.56	-3.68	MÜ	MÜ	4.93	1.18	-2.21	-1.15	-1.06	-1.23	-1.24	-2.68
27	0.21	4.50	4.72	5.03	-3.79	4.46	2.91	5.98	2.20	9.38	4.70	4.58	5.08	5.56	5.27	4.71
28	-8.77	-3.93	ÜY	-3.51	0.47	-4.14	-3.39	-4.79	-6.85	-7.89	-4.96	-4.75	-2.65	-1.97	-5.39	-2.89
29	MÜ	-2.09	-0.80	-1.43	KTY	-0.09	0.07	0.01	-0.19	0.35	1.24	0.22	-0.35	0.09	-0.12	-0.08

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 9'a göre 2 numaralı mal grubunda basamak 1'e göre her iki dönemde de Türkiye rekabet üstünlüğü elde edememiştir. Buna karşın 2 basamaklı mal grupları incelendiğinde 22 (Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler), 23 (Ham kauçuk; tabii ve sentetik) ve 27 (Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak, alçı gibi mineral maddeler) numaralı mal gruplarında yıllar itibari ile mutlak üstünlüklerin oluştuğu ve AKÜ endeksinin yüksek hesaplandığı görülmektedir.

Tablo 10: SITC-3 Mal Sınıflandırması 3 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
3	-4.95	-2.60	-3.77	-3.03	-3.21	-3.37	-0.95	-0.72	-1.10	-2.75	-2.83	-2.67	-1.53	-1.92	-2.37	-1.46
32	-8.71	MÜ	ÜY	-5.08	-5.84	ÜY	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-3.09	-1.36
33	-4.46	-2.52	-3.77	-2.97	-3.13	-3.32	-0.86	-0.68	-0.86	-2.00	-0.61	-0.58	-0.65	MÜ	3.23	MÜ
34	ÜY	-6.88	-5.14	MÜ	-4.92	KTY	MÜ	MÜ	MÜ	-0.51	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
35	ÜY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	TY	ÜY	ÜY	ÜY	KTY	ÜY	ÜY	ÜY
39	KTY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	ÜY	TY	TY

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 10'a göre, 3 (Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler) numaralı mal grubunda Türkiye her iki dönemde de rekabet üstünlüğü elde edememiştir. Ayrıca 2009-2016 döneminde 35 (Elektrik enerjisi) ve 39 (gizli veri) mal gruplarında ise hiç ihracat gerçekleşmezken; 32 (Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü) ve 33 (Petrol, petrolden elde edilen ürünler) numaralı mal gruplarında ise dezavantajlılık durumunda bir azalmanın olduğu görülebilmektedir.

Tablo 11: SITC-3 Mal Sınıflandırması 4 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
4	MÜ	MÜ	MÜ	2.10	0.93	MÜ	1.26	2.08	2.66	-2.35	-1.81	-2.22	-3.79	-3.66	-3.70	-4.05
41	KTY	KTY	KTY	ÜY	ÜY	KTY	ÜY	0.73	2.29	-5.48	ÜY	ÜY	-10.32	ÜY	-9.30	-8.20
42	KTY	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-0.46	-1.20	-0.79	-1.43	-1.10
43	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	3.77	2.44	MÜ	MÜ	2.03	1.12	MÜ	1.22	0.86

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 11'e göre, 2001-2008 döneminde 4 numaralı mal grubunda Türkiye Gürcistan'a karşı karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken, 2009-2016 döneminde bu üstünlüğü yitirmiştir. Ayrıca yine 2009-2016 döneminde 42 numaralı (Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları, rafine edilmiş olsun olmasın, kimyasal işlem görmemiş) ve 43 numaralı (işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar) mal gruplarında mutlak üstünlükler devam ettirilememiştir.

Tablo 12: SITC-3 Mal Sınıflandırması 5 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
5	3.69	1.74	2.87	1.24	3.56	3.03	4.61	2.69	1.69	0.31	0.83	1.59	0.14	-0.10	1.03	1.28
51	MÜ	MÜ	MÜ	6.50	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	7.10	MÜ	2.48	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ
52	MÜ	MÜ	3.12	MÜ	4.75	0.09	0.7	5.98	MÜ	1.24	1.01	0.7	-1.02	-1.27	-0.9	-0.7
53	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	10.8	MÜ	MÜ	10.7	6.09	9.5	MÜ	4.77	5.92	MÜ	MÜ
54	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	5.45	5.16	5.37	MÜ	6.58	MÜ	7.96	5.12	5,0	2.62	4.73
55	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	5.26	10.5	MÜ	MÜ	5.62	8.96	4.42	MÜ	6.81	9.83	6.87	5.28
56	ÜY	-5.4	-4.17	-4.4	-2.25	-3.6	-0.8	-4.1	-5.5	-7.7	-6.6	-5.3	-5.99	-5.75	-3.6	-3.7
57	MÜ	MÜ	0.43	2.07	6.94	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	2.92	2.7	2.06	1.27	1.04	1.56	3.23
58	MÜ	MÜ	7.37	MÜ	MÜ	10.2	6.64	MÜ	7.32	6.33	7.6	4.55	4.82	4.74	5.39	3.64
59	MÜ	MÜ	MÜ	5.22	6.51	4.05	MÜ	3.69	5.07	9.52	8.49	9.51	4.19	2.93	2.94	2.66

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 12'de yer alan verilere göre 5 numaralı (Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri) mal grubunda Türkiye'nin avantajlı konumda olduğu; bununla birlikte yıllar itibarıyla hesaplanan AKÜ endeksinde ise bir azalmanın olduğu görülmektedir. Tablodan elde edilebilecek bir diğer sonuç ise 52 (İnorganik kimyasal ürünler) numaralı mal grubunda Türkiye son yıllarda rekabet üstünlüğünü kaybettiği ve 56 (Mineral kimyasal gübreler) numaralı mal grubunda ise daima dezavantajlı konumda olduğudur.

Tablo 13: SITC-3 Mal Sınıflandırması 6 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
6	0.74	0.7	0.61	0.1	0.56	0.87	1.84	1.37	-0.4	0.51	0.34	1.08	0.57	0.71	0.51	0.65
61	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-0.51	1.89	-1.7	1.47	2.08	-1.33	-1.2	-2.0	-2.5
62	6.5	MÜ	5.46	MÜ	7.98	8.44	6.77	MÜ	9.14	9.23	9.69	7.18	4.21	4.24	4.14	5.83
63	1.45	1.44	1.94	2.76	2.98	3.23	4.35	4.83	3.36	4.15	6.88	6.15	4.05	3.68	3.99	3.22
64	MÜ	5.54	7.82	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	6.51	6.64	7.51	8.2	8.78	5.23	5.21	3.64	8.02
65	2.76	4.59	3.64	3.34	7.46	5.31	3.03	3.84	2.55	3.94	6.76	6.36	3.83	3.87	1.77	1.99
66	1.72	MÜ	4.54	MÜ	MÜ	1.86	1.54	5.22	5.02	2.46	14.6	9.37	3.59	5.33	1.69	2.16
67	-2.45	-0.5	0.4	-0.5	-0.84	0.52	1.2	0.09	-2.0	-0.9	1.8	2.97	-0.77	-0.6	-0.7	-0.6
68	0.78	-1.5	-2.02	-2.3	-1.29	-1.5	0.25	0.93	0.49	-0.6	2.58	2.72	-0.04	-0.37	-0.7	-0.8
69	5.79	4.93	6.38	7.81	6.79	4.83	5.91	7.21	4.22	7.73	9.02	7.94	4.79	4.77	4.67	4.49

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur)

Tablo 13'e göre, her iki dönemde de 6 numaralı mal grubunda Türkiye Gürcistan'a karşı rekabet üstünlüğünün bulunduğu sonucuna varılabilmektedir. Alt gruplara bakıldığında ise 67 ve 68 (Demir ihtiva etmeyen madenler) numaralı mal gruplarında dezavantajlı bir konumda olduğu, 61 (Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler) numaralı mal grubunda ise Türkiye zaman içerisinde avantajlı konumdan dezavantajlı konuma geçtiği görülmektedir.

Tablo 14: SITC-3 Mal Sınıflandırması 7 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
7	1.67	2.84	3.09	2.05	3.36	2.59	4.07	3.24	1.73	2.1	1.79	2.82	3.52	3.94	3.36	1.12
71	3.79	4.32	3.58	2.76	6.90	8.84	4.08	5.21	5.32	3.88	6.31	7.01	4.36	3.13	2.98	4.88
72	1.58	1.18	1.55	2.6	2.50	3.07	4.3	5.43	3.37	3.06	6.61	5.81	2.73	3.73	3.06	4.34
73	-3.68	0.89	1.44	0.18	2.33	2.57	1.78	4.4	MÜ	MÜ	5.6	6.23	4.01	1.59	3.78	MÜ
74	2.85	2.05	3.49	6.45	6.80	7.06	3.01	4.32	2.04	3.14	6.71	6.91	4.06	4.58	3.55	2.9
75	MÜ	MÜ	5.46	MÜ	6.13	5.98	MÜ	7.3	4.42	-1.5	3.8	9.33	-0.15	0.58	MÜ	MÜ
76	11.2	4.61	8.79	MÜ	6.66	4.39	7.79	MÜ	MÜ	3.34	10.5	9.52	6.58	5.08	MÜ	7.05
77	8.27	6.64	8.59	6.89	6.48	6.4	6.72	3.9	3.52	5.47	8.82	7.9	5.01	4.66	5.27	4.68
78	3.71	4.98	6.27	6.83	4.66	3.5	5.27	4.22	0.23	5.18	9.41	6.2	3.61	7.99	2.3	4.66
79	2.0	MÜ	0.62	-5.2	-2.07	-5.59	-0.1	1.13	0.27	-4.5	-0.5	-0.2	4.46	-2.16	1.49	-5.4

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur)

Tablo 14 verilerine göre, 7 numaralı mal grubunda 79 (Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları) mal grubu hariç, diğer mal gruplarının tamamında Türkiye'nin dış ticarete avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Her iki dönem birbiri ile karşılaştırıldığında üstünlüklerin benzer bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Bu mal grubu daha ziyade sermaye-yoğun ve taklit edilmesi zor olan mal gruplarını içerdiğinde bu gruplarda üstünlük elde edilmiş olması ve üstünlüğün devam ettirilmesi Türkiye için oldukça önemlidir.

Tablo 15: SITC-3 Mal Sınıflandırması 8 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
8	3.26	3.45	4.46	3.63	2.58	2.56	2.68	2.31	0.72	-0.1	0.4	0.17	0.05	-0.04	-0.3	-0.3
81	MÜ	MÜ	6.89	6.7	7.36	5.95	5.88	7.23	9.01	4.5	MÜ	4.01	5.22	7.73	2.73	3.08
82	4.66	2.97	2.48	1.68	2.13	3.35	9.61	7.46	7.28	4.6	4.78	5.36	4.65	2.87	4.5	4.66
83	6.14	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	4.37	MÜ	5.21	MÜ	MÜ
84	-0.09	1.25	3.64	3.54	0.20	0.32	0.34	-0.2	-2.0	-2.1	-1.6	-1.6	-1.41	-1.41	-1.4	-1.3
85	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	2.19	MÜ	MÜ	1.8	4.74	4.84	2.28	4.28	MÜ	MÜ
87	5.84	MÜ	6.66	7.48	6.29	6.63	4.48	5.79	5.13	3.11	6.06	4.41	3.83	4.36	3.8	2.25
88	MÜ	MÜ	3.46	MÜ	MÜ	6.57	8.42	3.55	6.03	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	3.91
89	10.5	6.35	6.79	7.01	6.53	4.67	6.8	7.47	2.55	5.0	4.11	3.98	3.55	3.12	2.12	2.89

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur)

Tablo 15'deki değerler incelendiğinde Türkiye'nin 8 numaralı mal grubunda son yıllarda rekabet üstünlüğünü kaybettiği görülmektedir. Ancak alt gruplara bakıldığında yıllar itibarıyla üstünlüklerin derecesinde bir azalma olduğu görülse de; 84 (Giyim eşyası ve bunların aksesuarları) numaralı mal grubu hariç; diğer bütün alt mal gruplarda Türkiye'nin avantajlılığını koruduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tablo 16: SITC-3 Mal Sınıflandırması 9 Numaralı Mal Grubu AKÜ Endeksi Değerleri

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
9	MÜ	4.86	3.18	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-3.2	-2.8	-1.07	-3.1	-2.5
93	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	1.84	MÜ	2.22	MÜ
97	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	KTY	ÜY	ÜY	-2.55	-4.7	-2.5
99	MÜ	4.86	3.18	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ	-0.4	MÜ	MÜ	MÜ	MÜ

MÜ: Mutlak Üstünlük (Türkiye'nin o mal grubundan ithalatı yoktur); ÜY: Üstünlük Yok (Türkiye'nin o mal grubundan ihracatı yoktur); KTY: Karşılıklı Ticaret Yok

Tablo 16'deki verilere göre, 93 (Özel işlemler ve mallar, çeşitlerine göre sınıflandırılmamış mallar) ve 97 (Altın, parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)) numaralı mal gruplarında iki ülkenin ticari ilişki içinde olmadığı; 2013 yılı sonrası ticaretin başladığı ve Türkiye'nin bu ticarete 93 numaralı mal grubunda avantajlı, 97 numaralı mal grubunda ise dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin, 99 (Başka yerde sınıflandırılmamış diğer eşyalar ve para) numaralı mal grubunda sürekli bir mutlak üstünlüğünün söz konusu olduğu da görülmektedir.

5. Sonuç

Türkiye 1980 yılından itibaren dış ticarete serbestleşmeyi benimseyerek bir yandan serbest dış ticaretin önündeki doğrudan ve dolaylı engellerin kaldırılmasına, bir yandan da ihracatın özendirilmesine yönelik politikalar uygulamıştır. Bu doğrultuda Türkiye bölgesel ilişkilere de duyarlı kalmamış ve birçok ülkeyle ikili ticari anlaşmalar imzalamıştır.

Bu amaçla, Türkiye sınır komşusu Gürcistan ile de 2007 yılında bir serbest ticaret anlaşması (STA) imzalamıştır. İki ülke arasındaki dış ticaret rakamları incelendiğinde STA'nın etkisi net bir

biçimde görülmektedir. Buna rağmen dış ticaret hacminin artmasının yanında ihracat ve ithalatın göreceli olarak nasıl bir seyir izlediği de önemlidir. Balassa Endeksi olarak bilinen ilk olarak Balassa'nın ortaya koyduğu ve daha sonra geliştirilerek literatürde daha fazla yer almaya başlayan bu endeks sayesinde ülkelerin dış ticarete üstünlük durumları hesaplanabilmekte, yani hangi mal gruplarında avantajlı olduğu saptanabilmektedir.

Bu çalışmada Türkiye-Gürcistan dış ticareti SITC-3 basamak1 ve 2 mal gruplarında AKÜ hesaplanarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada Gürcistan ile yapılan serbest ticaret anlaşmasının tarihi dikkate alınarak 2001-2008 ve 2009-2016 olmak üzere iki dönem için ayrı ayrı endeksler hesaplanmıştır. Bu şekilde anlaşmanın etkileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatı yıllar itibarıyla artan oranda bir artış göstermişken, aynı durum ithalat için söylenememektedir. STA öncesi ve sonrası dönemler karşılaştırıldığında ticarete bir uzmanlaşmaya gidildiği görülmektedir. Söyle ki 2001-2008 döneminde Türkiye'nin, 2 ve 3 numaralı mal grupları hariç, diğer mal gruplarının tamamında rekabet üstünlüğü söz konusu iken bu üstünlük 2009-2016 döneminde sürdürülememiştir. Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatı son yıllarda artarken 1, 5, 6 ve 7 numaralı mal gruplarında avantajlı konumda olduğu; 0, 2, 3, 4, 8 ve 9 numaralı mal gruplarında ise dezavantajlı konumda analiz sonuçlarından elde edilebilmektedir. İhracat hacmindeki artışın özellikle 6 ve 7 numaralı mal gruplarında yoğunlaşmış olması iki ülke arasındaki ticarete uzmanlaşmaya gidildiğinin bir diğer göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıntılı analizde karşılaştırmalı üstünlüklerin tespit edilmesinde SITC-3 basamak 2 verileri kullanılmış ve iki ülke arasında toplam 66 mal grubunun AKÜ endeks değerleri hesaplanmıştır. Buna göre Türkiye 43 adet mal grubunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tespit edilirken 23 adet mal grubunda ise Türkiye'nin Gürcistan'a karşı karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu mal grupların listesi yukarıda tablolarda yer almaktadır.

Kaynakça

- Balassa, B. A. (1965). Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage. *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 33, 99-124.
- Balassa, B. ve Marcus N. (1989). Revealed Comparative Advantages in Japan and United States. *Journal of International Economic Integration*, 4(2), 8-22.
- Basmihov, G. (2018). Türkiye ile İran Arasındaki İkili Ticaretin Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30.
- Batra, A. ve Khan, Z. (2005). Revealed Comparative Advantage: An Analysis for India and China. *Indian Council for Research on International Economic Relations*, Working Paper No:168, New Delhi.
- Bojnec, S. ve Fertö, I. (2006). Does Comparative Advantages in Agri-Food Trade Matter for Multifunctional Rural Development: The Case of Hungary and Slovenia. *Journal of Central European Agriculture*, 7(3), 584.
- EB, (2017). Ekonomi Bakanlığı. Serbest Ticaret Anlaşmaları. Erişim adresi <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/SerbestTic;jsessionid=nQ2R3lw>
- Erkekoğlu, H. vd. (2014). Kayseri İlinin Mobilya Sektörü Rekabet Gücü: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 44, 1-22.
- Fertö, I. ve Hubbard, L. J. (2003). Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors. *The World Economy*, 26(2).
- Kafalı, M. A. ve vd. (2006). *İmalat Sanayii Ürünlerinin Dış Ticaretteki Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2004 Dönemi)*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü.

- Kalaycı, C. (2013). Rusya Federasyonu İle Ticarete Türkiye'nin Açmazları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 37-57.
- Kutlu, R. (2005). Türkiye'nin İslam Ülkeleri Karşısında Rekabet Gücünün Ölçülmesi. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 18(4), 429-436.
- Liesner, H. (1958). The European Common Market and British Industry. *The Economic Journal*, 68(270), 302-311.
- Markusen, J. (1992). Productivity, Competitiveness, Trade Performance and Real Income: The Nexus among Four Concepts. Minister of Supply and Services. *Economic Council of Canada*, 8.
- MFA. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Türkiye-Gürcistan Siyasi İlişkileri. Erişim adresi <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?7cfb30f5-8362-482a-b57c-6c0ea5890160>
- RG. (2008). Resmi Gazete. Milletlerarası Antlaşma. Erişim adresi <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/09/20080924M1-1.htm>
- Şahin, D. (2016). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi İle Türkiye ve Çin'in Sektörel Rekabet Gücünün Karşılaştırmalı Analizi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 145.
- Sandalcılar, A.R. (2011). Türkiye-Suriye Dış Ticaretinin Sektörel Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3-4).
- Sandalcılar, A.R. ve Erdoğan, S. (2017). *Ekonomik Entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Türkiye*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Sarıçoban, K. ve Kösekahyaolu, L. (2017). Ticaret Sonrası Verilerle Rekabet Gücünün Ölçülmesinde Kullanılan İndeksler Üzerine Bir Literatür Taraması. *The Journal of Academic Social Science*, 47, 424-444.
- Sarıçoban, K. ve Kösekahyaolu, L. (2017). Türkiye'nin Tarımsal Ürünlerdeki İhracat Rekabet Gücünün Ölçülmesi: 1996-2015 Dönemi Üzerine Bir Analiz. *ASSAM (Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği)*, 4(7), 78-96.
- Seyidoğlu, H. (2017). *Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama* (21. Baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Seymen, D. A. (2009). *Türkiye'nin Dış Ticaret Yapısı ve Rekabet Gücü*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (2018). Türkiye İstatistik Kurumu Veri Tabanı. Erişim adresi www.tuik.gov.tr
- TÜİK. (2018). Türkiye İstatistik Kurumu. Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması, SITC Rev.3. Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumDetayAction.do?surumId=13&turlId=3&turAdi=%203.%20D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret%20S%C4%B1n%C4%B1flamalar%C4%B1>
- WB. (2017). World Bank, Country Profile. Erişim adresi <https://www.worldbank.org/>

THE SECTORAL ANALYSIS OF FOREIGN TRADE BETWEEN TURKEY AND GEORGIA

Extended Abstract

Aim: Many events in the world history have enabled the development of international trade among countries. The fact that countries have different characteristics in the geographical, economic, cultural, etc. issues makes the inter-country trade both necessary and facilitated. For example, a country that cannot have resources such as oil and natural gas geographically has to buy these resources from another country. Likewise, all countries may prefer to buy this product from another country if production in the country is more costly than purchasing it from other countries, even if they have the resources to produce a product. Another factor that allows for the development of international trade is the formation of various agreements with the legal regimes and the creation of economic unions among the countries. In this context, one of the processes that are important in international economic order is the "Free Trade Agreement", which is briefly referred to as "FTA". It aims to establish a common market for free movement of goods and services between FTA and member countries. FTAs aim to raise the welfare level of their member countries.

In this study, we tried to make sectoral analyzes of trade between Turkey and Georgia. In the study, the data before and after 2007, when FTA was established between the two countries, are examined and it is tried to analyze which goods groups have gained comparative advantages over time or whether comparative advantages have been lost. In other words, the purpose of this study is to examine whether signed bilateral trade between Turkey and Georgia, which is stain Turkey's borders with, affect the competitiveness. This study is expected to provide a significant contribution because in the current literature, there is a lack of studies on the basis of detailed analysis on Turkey and Georgia trade of goods groups.

Method(s): By analyzing the data obtained after trade has occurred between countries, it is possible to make future determinations as to whether or not the countries can compete with or another expression of what their relative situation is in this trade. One of these analyzes is the Balassa Index known as "Revealed Comparative Advantage (RCA)". The index expressed as below is an index developed by Balassa (1977) which gives the level of specialization by including import figures in the calculation. Thanks to this index, it is widely used in comparison between countries, as well as having a competitive advantage in general of any country or group of goods.

$$RCA \ln \left[\frac{X_{kt}^j / X_t^j}{M_{kt}^j / M_t^j} \right]$$

The calculation of the RCA value between 0.5 and -0.5 is considered as "limit values". Being above this limit shows that "your competition power is high" and being below it means "your competition power is low". In the analysis, the Revealed Comparative Advantages Index (RCA) was calculated using data from the Standard International Trade Classification (SITC-3). The calculated RCA index results are interpreted taking these values into consideration.

Findings: Georgia's exports to Turkey have increased at an increasing rate as the year showed that the same could not be said in the case of imports. Comparing pre- and post-FTA periods shows a specialization in trade. Analysis results show that while Turkey had a competitive advantage in all product groups except those numbered 2 and 3 in the period before FTA, this advantage could not be kept after FTA. It can be obtained from the analysis results that while Georgia's exports to Turkey increased in recent years, it is in an advantageous position in goods groups 1, 5, 6 and 7; it is in a disadvantageous position in goods groups 0, 2, 3, 4, 8 and 9. The fact that the increase in the volume of exports is particularly concentrated in goods groups 6 and 7 can be regarded as another indication that trade between the two countries is going to be specialized. In the detailed analysis,

SITC-3 step 2 data were used in determining comparative advantages and the RCA value of goods groups 66 was calculated between the two countries. Accordingly, Turkey has been found to be comparative advantages against Georgia in 43 pieces of good groups, while Turkey was not found to have a comparative advantage against Georgia in 23 pieces of good groups.

Conclusion: Turkey's foreign trade volume with Georgia over the years has steadily increased over the years. The increase in export volume is much higher than the increase in import volume. The two countries intend to further increase their foreign trade volume with the FTA they signed in 2007. Before FTA, Turkey has a competitive advantage against Georgia in almost all commodity groups while it is observed that the presence of certain goods in the focus groups after FTA. These ware groups are tabulated in detail in the study. As a result, it can be said that trade between the two countries can be promoted after FTA, which is one of the expected results of FTAs.

